

277. *Coroll.* 1. Tenetur ergo homo imprimis ad perficiendam cognitionem Dei elementariam et ad inquirendum in officia, quae ei pro statu suo competunt. Neque enim omnibus eadem cognitio veritatum religiosarum et officiorum, quae inde derivantur, necessaria est. 2. Quam primum homo habet rationem dubitandi, num Deus religionem supernaturalem pro omnibus hominibus revelare atque ut viam necessariam ad finem ultimum praescribere voluerit, tenetur inquirere, et, si veritatem revelationis cognoverit, eam amplecti.

CAPUT II.

DE OFFICIIS HOMINIS ERGA SE IPSUM.

278. Homo necessitate naturae se ipsum amat. Hinc ipse amor sui generatim spectatus utpote necessarius et fundamentum omnium appetitionum non cadit sub praeceptum. *Modus* tamen se amandi est obiectum praecepti, quia homo potest se *inordinate* diligere. Ex lege autem naturali tenetur se ordinate amare. Immo hoc praeceptum: *ama te ipsum ordinato amore*, est generalissimum, in quo omnia hominis officia erga se ipsum aliquo modo continentur. Amor autem, ut sit ordinatus, debet rectae rationis ductum sequi, ideoque supponit convenientem *sui aestimationem*, sine qua consistere nequit.

Homo sibi tria ex caritate debet: 1. *quoad animam* se conservare in amore Dei et facere, quae necessaria sunt ad finem ultimum consequendum; 2. *quoad corpus* vitam et integritatem corporis servare; 3. curare *bona externa*: bona materialia, honorem et bonam famam.

ARTICULUS I.

OFFICIA CIRCA ANIMAM.

279. Homo creatus est in hunc finem, ut Deum glorificet. Dei autem gloria maxime in eo consistit, ut homo in se *Dei imaginem* perficiat. Sed homo per solam *mentem* est imago

Dei (n. 11). Igitur praeprimis homo tenetur mentem, i. e. intellectum et voluntatem, perficere.

Quae sint speciatim officia hominis relate ad *intellectum*, iam ex iis, quae de officiis erga Deum diximus, sufficienter manifestum est. Tenetur enim homo intellectum ita evolvere, ut finem suum ultimum et omnia officia cognoscat et his satisfacere possit. Quantum ad *voluntatem* homini obligatio incumbit, ut eam legi divinae conformet et per eam se et omnia sua in finem ultimum recte ordinet. Praeterea:

THESIS XLVII.

280. Quisque debet ita subiugare passiones voluntati, ut huius imperio oboedire assuescant.

Prob. Rectus ordo exigit, ut voluntas se expeditam reddat ad sequendam regulam rectae rationis. Secus in perpetuo et proximo periculo versatur sua officia violandi et finem ultimum amittendi. *Atqui* experientia teste sic se expeditam reddere nequit, nisi discat passiones inferiores refrenare et suo imperio subordinare. *Ergo* . . .

281. *Coroll.* Thomasius, Schopenhauer alique falso asserunt hominem nullis erga se ipsum officiis adstringi. Quamvis enim propter identitatem subiecti nemo possit strictum iustitiae debitum erga se ipsum habere, quilibet tamen habet erga se debitum aliarum virtutum, ut caritatis, temperantiae etc. Ad hoc enim sufficit, ut in homine diversae facultates inveniuntur, quae indegeant imperio rationis ad unitatem et ordinem redigi, et ut homo hanc ordinationem etiam *sibi ipsi* debeat.

ARTICULUS II.

OFFICIA CIRCA CORPUS.

Ordinatus sui amor homini officia tum negativa tum affirmativa circa corpus imponit. Ex multis officiis hic tantum pauca consideranda seligimus.

THESIS XLVIII.

282. Directa et privata auctoritate suscepta sui ipsius occisio legi naturali repugnat.

(S. Thom. 2, 2, q. 64, a. 5. de Lugo, De iustitia et iure disp. 10, sect. 1. Moralphil. II 54 sqq.)

St. Q. 1. Dicitur *directa* occisio, quae scl. in se ipsa (sive ut medium sive ut finis) est volita seu intenta (suicidium), ut distinguatur ab occisione *indirecta*, quae habetur, cum quis aliquid aliud intendens actionem ponit, ex qua mortem securam praevidet.

2. Adversantur thesi multi Stoici, praesertim Seneca (Epist. 58 et 70), inter recentiores Humius, Benthamus, Schopenhauer, Paulsen, alii.

Prob. Homo se ipsum interficiendo sibi arrogat dominium directum (n. 253) in suam vitam, quod soli Deo competit. *Atqui* talis arrogatio est gravis laesio iuris divini. *Ergo* homo se ipsum occidendo graviter violat ius Dei.

Prob. mai. Destructio alicuius rei propria auctoritate facta est supremus actus dominii in eandem. *Atqui* homo non habet dominium directum in suam vitam, sed solus Deus. Nam: 1. homini saltem generatim dispositionem de vita sua esse subtractam, ita ut non possit pro libitu se occidere, patet ex vehementi appetitu naturali, quo sicut omnia viventia studet se in suo esse conservare et corruptentibus resistere. Hic enim appetitus manifeste ostendit voluntatem conditoris naturae, ut homo vitam suam conservet. 2. Hominem autem nullo modo habere dominium sui ipsius hac ratione potissimum probatur. Dominus alicuius rei est ille, in cuius utilitatem eadem primario est ordinata, ita ut de ea possit in suum commodum cum exclusione aliorum disponere. *Atqui* homo ipse non est in suam propriam utilitatem primario ordinatus, ita ut possit cum exclusione aliorum de se disponere, sed primario ordinatus est in gloriam et obsequium Dei. *Ergo* non est dominus sui ipsius, sed solum eorum, quae in ipsius utilitatem sunt ordinata.

Dices: Non obstante hoc dominio Dei licet fortasse homini in quibusdam circumstantiis extraordinariis, v. g. ad maxima

pericula spiritualia avertenda, praesumere licentiam divinam se ipsum interimendi. *Resp. 1:* Eiusmodi licentia tunc solum rationabiliter praesupponi posset, si homini umquam *primarius finis*, ob quem in hac terra a Deo positus est, impossibilis fieret. *Atqui* finis primarius numquam fit impossibilis. *Ergo* . . . Potest enim homo in omnibus circumstantiis Dei voluntatem facere et patienter mala huius vitae tolerando sibi promereri vitam aeternam. *Resp. 2:* Quaero, quatenam esset ratio sufficiens, ob quam liceret supponere illam licentiam? Si in uno casu licitum est, in omnibus similibus licitum esse deberet. Et quis iudicaret de hac ratione sufficienti? Sane ille ipse, de cuius vita agitur et quem ob gravia mala huius vitae taedet. Hoc modo evitari non posset, quin plurimi taedio vitae victi praematura morte se malis huius vitae subtraherent in grave damnum familiarum et societatis humanae universae.

Quodsi mortem sibi ipsi consciscere iustitiam erga Deum laedit, idem etiam gravissime repugnat caritati, quam homo sibi debet. Reliqua enim peccata relinquunt spatium poenitentiae, mors voluntaria vero illud praecludit. — Accedit dein damnum, quod interemptor sui societati humanae infert, cuius membrum iniuste destruit.

283. *Coroll. 1.* Directa proprii corporis *mutilatio* aliquo modo malitiam suicidii participat (S. Thom. 2, 2, q. 65, a. 1). Nam etiam circa corporis membra dominium soli Deo competit. Homo enim constituitur per partes simul sumptas; si ergo dominus suarum partium esset, haberet etiam dominium sui. Praeterea singula membra a Deo cum corpore naturaliter unita et ad determinatas functiones organicas ordinata sunt, ideoque nefas est ea ad has functiones inepta reddere aut a corpore separare, nisi id necessarium sit ad conservandam vitam. Licet enim homo non sit dominus, est tamen *administrator sui ipsius*, et ideo, quando abscissio alicuius membri ad vitam totius corporis servandam necessaria fit, licita est, quia pars subordinatur bono totius.

Coroll. 2. Ergo duplex Dei dominium distinguendum est: *exclusivum* et *non exclusivum* seu generale; *exclusivum* habet

in personam humanam, non exclusivum in res exteriores, in quas etiam homini dominium impertivit, subordinatum tamen iuri divino. Sola destructio rei, quae in *exclusivo* dominio Dei est, continet arrogantiā divini domini, si fiat propria auctoritate.

284. *Schol. 1.* De sanctis quibusdam, qui sponte sibi mortem conscivisse leguntur, dicendum eos vel instinctu S. Spiritus egisse vel ex errore inculpabili, vel denique non intendisse ipsam mortem, sed ex gravi causa permisisse.

Schol. 2. Argumentum ex *caritate* desumptum nullo alio praesupposito non videtur efficaciter pro omni casu illicetatem suicidii probare. Suppone v. g. aliquem bibulum inveteratum post missionem peracta confessione optime dispositum esse. Sed infirmitatem suam sentiens plurimum timet relapsum in priora peccata, immo eundem summa probabilitate praevidet. Propterea gemens exclamat: Utinam nunc morerer! Nunc quaero: Si nondum probatum supponitur se ipsum interimere esse peccatum, quomodo potest ostendi repugnare caritati, ut quis vitam corporis abiciat ad vitam animae in tuto collocandam? Certe, potest mortem desiderare, ergo ipsa mors non repugnat caritati, secus enim ne desiderari quidem posset; immo ipsa mors in hoc casu esset maximum beneficium. Ergo aliunde quam ex caritate probandum videtur in nullo umquam casu licitum esse sibi mortem consciscere. Cf. *de Lugo*, De iustitia et iure disp. 10, sect. 1, n. 5.

285. *Obi. 1.* Beneficio renuntiare possumus. *Atqui* vita est beneficium. *Ergo* . . .

Resp. Dist. mai.: Beneficio, quod nobis primario in nostram utilitatem confertur et nostro dominio subicitur, *conc.*, secus, *nego. Contradist. min.* Vita nobis primario data est ad Deo serviendum, qui primarius est finis vitae humanae. Ceterum, qui se interficit, non solum *renuntiat* vitae suae, sed eam *destruit*.

Obi. 2. Humius: Si non possemus disponere de vita nostra, neque possemus cursum naturae mutare ad vitam servandam, v. g. avertere lapidem, qui nobis mortem minatur. *Atqui* hoc est absurdum. *Ergo* . . .

Resp. Dist. mai.: Si non possemus disponere de vita, i. e. si neque dominium directum neque dominium utile haberemus, non possemus sic disponere, *trans.*, si solum dominium directum non habemus, habemus autem utile, *nego. Conc. min. et dist. eodem modo cons.* Tantum abest, ut nobis omnis dispositio de vita prohibeatur, ut potius teneamur eandem conservare et media ad id necessaria adhibere. Sed inde non sequitur nos habere dominium directum in vitam nostram, quod habere deberemus, ut liceret nos ipsos interimere.

Obi. 3. Licet minus malum eligere ad vitandum maius. *Atqui* interdum occisio sui est necessaria ad vitandum maius malum, scilicet maximam miseriam vel ignominiam. *Ergo* . . .

Resp. Dist. mai.: Si agitur de malis physicis, *conc.*, si agitur de malis moralibus, *nego*, vel potius nego suppositum, umquam unum peccatum proprium esse necessarium ad aliud peccatum proprium fugiendum. Potest semper utrumque vitari. Excipe fortasse casum conscientiae *perplexae*, in qua quis erronee et agere et non agere peccatum putat. In eiusmodi casu perplexus id eligere debet, quod sibi minus malum videtur. *Dist. min.:* Occisio sui potest esse necessaria ad vitandum malum, quod maius est quam ipsa occisio sui, si haec occisio non supponitur esse peccaminosa, *trans.*, si est peccaminosa et praecipitat in miseriam sempiternam, *nego*.

Inst. Saltem licet se interimere, si id necessarium ad vitanda peccata.

Resp. Dist.: Si agitur de peccatis *alienis* vitandis, *nego*. Etsi per unum peccatum possem plurima et maiora peccata aliorum impedire, non liceret peccare, quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona. Si autem agitur de peccatis *propriis* vitandis, *nego suppositum*, unum peccatum posse esse necessarium ad aliud vitandum.

Obi. 4. Occisio hominis est mala, quia est iniusta. *Atqui* nemo potest sibi iniuriam inferre. *Ergo* occisio sui non est mala.

Resp. Dist. mai.: Est mala, quia iniusta, saltem erga Deum, cuius servus occiditur, *conc.*, necessario erga hominem, *nego. Conc. min. et nego cons.*

Obi. 5. Reus iuste ad mortem damnatus potest iussu iudicis se ipsum interficere. *Ergo* saltem interdum potest mors voluntaria esse licita.

Resp. 1. Thesis loquitur de occisione sui privata auctoritate; in casu autem proposito occisio non fieret privata auctoritate.

Resp. 2. Nego antec., saltem probabilius, quamvis plures auctores cum S. Alphonso contrariam sententiam ut probabilem admittant. Ratio, cur neganda videatur, est, quia auctoritas non potest occisionem malefactoris quolibet modo et absolute praecipere, sed solum ut est actus iustitiae; nemo autem iustitiam erga se ipsum exercere potest. Accedit, quod eiusmodi occisio videatur naturali inclinationi contraria, qua quodlibet ens occisioni sui resistere solet.

THESIS XLIX.

286. Positive vitam et sanitatem servare tenemur, generatim tamen non mediis extraordinariis.

St. Q. Media *extraordinaria* ea sunt, quae sine relative gravi incommodo adhiberi nequeunt; addimus *generatim*, ut abstrahamus a causis accidentalibus, quae interdum ad eiusmodi media *extraordinaria* obligare possunt (per accidens).

Prob. Pars I. Vita et sanitas a Deo nobis datae sunt tamquam media necessaria, quibus utamur ad Deo servandum et officia status nostri implenda. *Iam vero* haec media natura sua eiusmodi sunt, quae indigeant ad sui conservationem positiva cura ex parte hominis. *Ergo* Deus etiam velle censendus est, ut illam curam ex communi ordine necessariam adhibeamus. Idem patet ex naturali instinctu, quo homo sicut omnia viventia vitam conservare studet.

287. Pars II. Deus tamquam prudens legislator non censendus est velle nos obligare praecepto affirmativo cum incommodo, quod communes hominum vires excedit. *Atqui* si teneremur etiam cum relative magnis incommodis sanitatem procurare, haec cura fieret vere intolerabilis. *Ergo.* Accedit, quod eiusmodi cura *extraordinaria* fere omnes curas vitae altioris impediret.

Coroll. 1. Ergo tenemur proxima pericula vitae ordinariis mediis avertere et multo magis ea non adire ex temeritate (v. g. ob solam vanam ostentationem). — Potest tamen accidere, ut non solum *licitum*, sed etiam *praeceptum* sit vitam certo periculo exponere, quando scilicet hoc periculum vitari nequit, quin violetur praeceptum negativum vel affirmativum quidem sed praevalens.

Coroll. 2. Ergo austeritates, quas ascesis christiana ad vitanda peccati pericula et virtutes acquirendas commendat, non solum licitae, sed etiam laudabiles sunt, tametsi forte per eas corporis vires aliquatenus atterantur aut etiam aliquantum vita abbreviari praevideatur. Vita enim et sanitas bonis ordinis spiritualis postponendae sunt. Immo possunt hae austeritates interdum esse necessariae ad domandas passiones inordinatas. Quodsi ob lucrum temporale nemine contradicente licet dies noctesque gravissimis laboribus se mancipare, in fodinis se luce solis privare et cotidianis periculis se obicere etiam cum praevisione notabilis abbreviationis vitae, quidni liceat corpus in servitutum redigere ad coronam immarcescibilem obtinendam?

288. Schol. Diximus non licere intendere mortem in se, saepe tamen licitum esse actionem ponere, ex qua mors probabiliter vel etiam moraliter certo praeter intentionem sequatur. Ad diiudicandum, quandonam talis actio sit licita, prae oculis habenda sunt, quae diximus (n. 34) de licetate actionis, ex qua duo effectus: unus malus, alter bonus, sequuntur. Hac animadversione praemissa facile solves hos casus: 1. Licetne militibus suam necem praevidentibus se occidere, ne augeant hostium vires? 2. Licetne se ex navi flagrante in mare proicere ad evitandam mortem acerbissimam per ignem? 3. Potestne miles in bello turrim vel navem accendere cum certa iactura vitae propriae, si per hoc grave damnum hostibus infertur?

ARTICULUS III.

DE OFFICIIS CIRCA BONA EXTERNA.

THESIS L.

289. Bona externa in tantum procurare tenemur, in quantum ad implenda officia nobis necessaria sunt; seposito vero hoc respectu ad ordinem moralem temporalem prosperitatem quaerere non tenemur, immo generatim nobilium est eam neglegere.

(Meyer, Institut. iuris nat. II, n. 46.)

St. Q. Nomine honorum externorum intellegimus non solum divitias, sed etiam honorem et libertatem externam et

omnia bona, quae non *intrinsece* ad ipsam personam pertinent, sed extrinsecus tamquam adiumenta accedunt.

PARS I. Obligationem affirmans.

Prob. Qui tenetur ad explendum aliquod officium, tenetur quoque ad media necessaria. *Atqui* ex supposito agitur de bonis ad officia implenda necessariis. *Ergo* tenemur ea procurare.

290. *PARS II. Obligationem limitans.*

Prob. Nulla est obligatio nisi ad ea, quae necessaria sunt ad rectum naturae rationalis ordinem servandum. *Atqui* prosperitas, quae ad officia implenda necessaria non est, talem necessitatem non habet. *Ergo* eam procurare non tenemur.

291. *PARS III. Immo generatim etc.*

Prob. Neglectio bonorum externorum per se non solum multa impedimenta et pericula salutis removet, sed etiam perpetuam virtutis perfecte exercendae occasionem praebet.

292. *Coroll.* *Ergo consilia evangelica* cum sana philosophia perfecte concordant. Neque tamen propterea studium prosperitatis externae acquirendae illicitum dicimus, quamdiu tum ex parte obiecti tum ex parte modi intra limites rectae rationis continetur.

CAPUT III.

DE OFFICIIS HOMINUM MUTUIS INTER SE.

ARTICULUS I.

DE GENERALI OFFICIO AMORIS ERGA PROXIMUM.

293. Sicut ordinatus sui amor est radix officiorum erga se ipsum, ita amor proximi est radix officiorum erga proximum, si excipias officia iuridica *sub eo praecise respectu, quo iuridica sunt*. Porro amor proximi, ut sit verus et ordinatus, etiam intra ordinem naturalem non in mera affectione sensuali, sed in ratione et mutua aestimatione fundari debet.

THESIS LI.

294. Tenetur homo amare proximum sicut se ipsum.

(*S. Thom.* 2, 2, q. 25, a. 1.)

St. Q. 1. Vox *sicut* non significat aequalitatem, sed similitudinem, quatenus dilectio hominis ad se ipsum est sicut exemplar dilectionis, quae habetur ad alterum (*S. Thom.* 2, 2, q. 26, a. 4).

2. Proximus intra naturalem ordinem potest dupliciter diligeri: a) propter Deum, ita ut obiectum formale amoris erga proximum sit ipse Deus, ut est summum et infinitum bonum naturae proportionatum; b) propter se ipsum seu propter bonitatem creatam, quae in ipso homine est. Prior dilectio pertinet ad eundem habitum, quo diligimus Deum, quia idem est utrobique obiectum formale; posterior pertineret ad alium habitum, scilicet amicitiae humanae. Nos hic agimus de dilectione proximi secundum priorem modum, et nomine *proximi* intellegimus omnes creaturas racionales, exceptis reprobis.

Prob. Ad amorem benevolentiae spectat non solum diligere eum, quocum principaliter vinculo dilectionis coniungimur, sed etiam omnes eos, qui ad ipsius quasi familiam pertinent, ab ipso amantur et in coniunctionem perfectam cum ipso destinantur (*S. Thom.* 2, 2, q. 23, a. 1 ad 2). *Atqui* omnes creaturae racionales a Deo diliguntur et ad perfectam beatitudinem in Deo nobiscum destinantur, si reprobos excipias. *Ergo* sunt propter Deum amandi.

295. *Coroll. 1.* Omnes homines eandem nobiscum naturam et destinationem ad beatitudinem habent. Igitur neminem, ne inimicum quidem, a communi amore excludere licet. Nam inimicus propter inimicitiam naturam humanam et capacitatem beatitudinis non amittit. Recta tamen ratio postulat, ut quidam ordo amoris erga proximum habeatur, ita ut ceteris paribus magis diligamus eos, qui nobis sanguine, patria, fide aliisque relationibus propinquiores sunt (*S. Thom.* 2, 2, q. 31, a. 3 et q. 26).

Coroll. 2. Cum amor sui sit exemplar amoris proximi, homo fere eadem officia, quae erga se ipsum, etiam erga